

ПЪРВО ТЪРЖЕСТВЕНО ЗАСЕДАНИЕ

София, вторник, 17 юли 1990 г.

*(Открито в 10,00 ч.)**(Продължение)*

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ *(звъни)*: Уважаеми дами и господа народни представители, в Седмото Велико Народно събрание!

В залата присъствуват 380 народни представители, отсъствуват 20. Имаме необходимия кворум и можем да започнем работа.

Позволете ми още веднъж да ви приветствувам с "Добре дошли!" от старопрестолния град в законодателния храм на отечеството ни - сградата на парламента. Тази сграда наистина трябва да стане законодателен храм, от амвона на който да се лее живо човешко слово, което по благодост, мъдрост и сила да се родее с божие слово. От този законодателен храм трябва като бели гълъби да излитат светли мисли, светли думи и справедливи законоположения, които да носят мир, свобода, народовластие, благоденствие. И смятам, че ние всички трябва това да го желаем не, а да го сторим, защото историята и народът го искат. А знайно е, че глас народен - глас божи.

Нашето тържествено първо заседание, започнало в старопрестолния град, продължава днес тук. Преди да чуем словата на лидерите на политическите партии и парламентарни групи, приканвам ви да станем на крака и с наведени глави с едноминутно мълчание да почетем паметта на всички парламентаристи, загинали в десетилетните парламентарни борби, начело с титана на българската демокрация Никола Петков!

(Всички стават да почетат паметта на загиналите)

На днешното заседание ще прокълтят словата на лидери на политически партии и представители на парламентарни групи.

Да произнесе слово давам думата на главния секретар на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков", народния представител г-н Милан Дренчев.

МИЛАН ДРЕНЧЕВ *(посрещнат с ръкопляскания)*: Господа! Господа народни представители! По уважителни причини втората тържествена част на първото заседание на нашето Велико Народно събрание трябваше да се пренесе тук, в нашата столица и в залата на парламента - в тая зала, където десетилетия са се водили идеологически спорове и борби, гдето много наши предшественици са се борили за демокрация и народни свободи. Аз благодаря на председателството, че имам възможност да се изкажа тук от името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков".

Народът ни изпрати тук преди всичко с една задача и една цел: да създадем неговата конституция, в която да залегнат гаранциите за политически, правни и всички народни свободи, които ние с цената на всичко сме желали и към които сме се стремили. За нас е щастие, макар и след един много дълъг период, че имаме възможността да създадем действително истинска конституция за нашия народ, за нашата държава - за свободи и за да устроим нашата държава като правова и независима.

За тая цел ние можем да се обърнем към нашите велики предшественици. Преди 111 години там - в старопрестолния град Търново - те се събраха, без да имат научни титли и степени, без да имат онова, което ние днес имаме. Но те имаха нещо много, те бяха с патриотични сърца и създадоха за времето си една напълно демократична конституция, чиито принципи и закононачала важат и за нас тук. Нека тя бъде ръководното начало за нас. Тя остана с историческото име Търновска конституция.

Дълъг е периодът, господа народни представители, който ни доведе до този момент - да можем ние тук заедно да седнем в тая зала, с различни политически убеждения, с различни разбирания и стремежи - да умуваме, да смятаме, да се стремим как и по какъв начин да устроим нашата държава.

Търновската конституция е окриляла всички народни борби. Нека да започнем от 1934 г., 19 май. Чрез един преврат тази Конституция, тая светиня на българското беше грубо погазена. Оттогава всички борби на нашия народ, на нашите политически деятели, общественици и течения бяха борби въз основа на този закон: Търновската конституция да бъде възстановена. В нейно име ние, по-възрастните, заставахме срещу всички неправди, срещу всичко онова, което погазваше волята на българския народ. В името на тази Конституция се водеше всенародната борба срещу Хитлеровия нацизъм. Тогава никоой не се съмняваше в нейната демократичност.

На 9 септември 1944 г. правителството обяви, че идва в името на тази Конституция и я възстановява, но за огорчение това беше само една измама. Търновската конституция не само че беше потъпкана, но беше унижена. И българският народ в подавяващото си мнозинство наново се организира в една единна опозиция, възстанови народните традиции, че трябва да се бори, и най-главното искане да бъде възстановяването на българската конституция, да настъпят ония правдини, ония свободи, които бяха залегнали в нейната основа.

Тази борба не беше лека. Тя беше тежка. Тук, в този парламент, на тия редици седяха 101 избрани депутати на тогавашната организирана опозиция. Те се бориха героично и аз искам смело да заявя оттук, господа народни представители, че опозицията се възглавяваше от Българския земеделски народен съюз начело с безсмъртния народен герой Никола Петков. *(Ръкопляскания)*

Колкото и да е труден този момент, ние сме задължени да дадем на народа ни една демократична конституция и да го направим в минимален срок. Ако ние проточим много този момент поради трудности или поради съзнателно разтакаване, ние още повече ще забавим нашето неопределено положение като народ и държава, нашата икономика, която чака и чука на вратите да бъде спасена и оздравена. Нашият народ няма време да чака. Ние трябва бързо да изработим основния закон. Той ще ни даде правото и основата да правим всички онези решителни реформи, които да ни спасят от разрухата, която смятам, че все още не е настъпила, но ако вървим по този път, тя скоро ще настъпи. Макар и трудно, това е възможно. Аз не смятам, че ще имаме коренни различия в изработването на този наш основен закон, който трябва да бъде напълно демократичен. Колкото и да имаме различия от партийно и от друго гледище, ние сме длъжни да стигнем до едно разумно разрешение, да дадем един основен закон, който да стане така исторически, както историческа е Търновската конституция, и поколенията да съдят за нас така, както ние съдим за нашите първостроители от Учредителното Народно събрание в Търново. Това е наше задължение пред сегашното поколение и народа и пред бъдещите поколения.

След това идва и един не по-малко важен, но много по-труден въпрос. Това е спасението от разруха на нашата държава и икономика. Лесно ли ще бъде да възстановим нашето село и селско стопанство? Много постановления, много умни глави - професори, академици и др., издаваха постановления и т.н., но всички започваха с това как трябва да бъде организирана производствената бригада на село и в стопанството, как трябва да се съединяват и разединяват стопанските единици в по-големи и по-малки, какви директорски постове да се създават и как да настаним на топли места този или онзи наш приятел. Никой не помисли за хората, които трябва да организираме в бригади. Нашето село е стигнало да задънена улица. Нашето селско стопанство и производство е пред невъзможност да се развива. Нека помислим за това. Преди икономическия фактор има един много по-важен, който е разрушен от 45 години насам. Моралът и психиката на нашите българи са не това, което бяха. Българинът беше известен с прословутата си привързаност към нарчето земя, който се трудеше не за да стане капиталист, а за да облагородява земята, да произведе за себе си и за своя народ. Сега този труд не се смята за престижен. Нека започнем отгук. Да създадем условия, да тръгнем по един път на пропаганда и убеждения, че селото също е достойно да живеем в него, че в него ще намерим всичко онова, което ще намерим в града. Само едно е недопустимо там - празнотата и празноскуитничеството. Трябва творчески труд - труд, който са полагали нашите деди и бащи. Това е факторът. След това ще мислим какъв да бъде законът за земята.

Нека народът сам каже какво иска, каква земя, колко и как да я стопанисва - като лична собственост ли да разполага с нея или нещо друго. Тук ние все още не можем да знаем какво иска той. Той ще си каже думата.

Другият фактор, който е в строга зависимост с нашето икономическо развитие, са индустрията и финансите. Не е тук мястото аз да се спирам на това, а само споменавам. Ето трудностите, пред които ще бъдем изправени. Във връзка с това аз мисля, че тези трудности няма да бъдат по нашите сили и подготовка. Затова аз апелирам нека нашият престой тук бъде колкото е възможно по-кратък, за да дойде моментът, в който ние да свършим работата, за която сме изпратени, да се произведат други избори и народът да изпрати други представители на един истински, постоянен парламент, който да твори, да прокарва реформи, да създава закони, които ще ни отправят към по-добро бъдеще, към по-хубави и светли дни. Ние трябва да свършим нашата работа в минимален срок. Не направим ли това, ние само ще удължим нашата агония.

Аз и моята парламентарна група мислим, смятам, че и всички други ще се съгласят, че всички ние трябва да изработим един закон за ново административно устройство на нашата страна. Всички говорим за самоуправляващи се общини. Как е възможно при това административно деление, при това областно, общинско териториално деление да има самоуправляващи се общини? Трябва нов закон за административно-териториално деление, нови общини, които да имат възможност да се самоуправляват. Да се създаде една нормална и свободна обстановка за произвеждането на общински избори и народът да избере своите управници сам. Да избере тези, които желае да го управляват и да го управляват така, както той иска и както той разбира демокрацията. Ние трябва да създадем този закон. Това ще иска време. Нека създадем благоприятни условия за това и да покажем на народа и света, че ние, макар и стъпка по стъпка, вървим към демокрацията. Ние ще стигнем и ще се наредим до всички онези страни, които отдавна са получили свободата, демокрацията и своята независимост.

Ако ние тук от различни групи, с различни политически убеждения и становища се проникнем само от едно съзнание, че трябва да творим положително, че трябва да създаваме общоприети закони, а не за политически партии и за лични интереси, а за нашия народ, ние ще постигнем тази цел. Аз заявявам от името на парламентарната група на Българския земеделски народен съюз "Никола Петков", че ние не сме само отрицатели на миналото и настоящето, а сме готови да подкрепим всичко онова положително, независимо от кого изхожда, независимо от коя парламентарна група, но само след като се убедим, че то ще ползува българския народ и държава. Решително ще се противопоставяме на всичко онова, което не носи белега на народните интереси и народното добруване.

Ние, малкото останали живи като по чудо от онова минало на борби, близки съратници на народния герой Никола Петков, имаме съзнанието, че трябва да продължим борбата до пълния успех за възтържествуването на демокрацията и свободата. Ние няма да забравим, че от тази трибуна нашите другари и той защитаваха с пената на всичко свободата и правдините на българския народ. Няма да забравим и това, че Никола Петков от тази трибуна беше взет и поведен към срамното бесило за палача и към славното бесило за героя. (*Ръкопляскания*)

Ние имаме съзнанието, че сме една неделима нация. Ще правим всичко без разлика на нейния състав. Имаме съзнанието, че имаме една обща родина, едно общо отечество, което се нарича с една свещена дума България. (*Ръкопляскания*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: За вдъхновено слово се предоставя думата на председателя на Българската социалдемократическа партия, народния представител г-н д-р Петър Дертлиев. (*Бурни и продължителни ръкопляскания*)

Д-Р ПЕТЪР ДЕРТЛИЕВ (*посрециат с ръкопляскания*): Благодаря, господин председател. Дами и господа! Преди 111 години млади хора с хъшовски дух създадоха една от най-прогресивните, най-свободолюбивите конституции в Европа.

Под знамето на тази Конституция поколението преди мен се бори против Фердинанд, чието самовластие докара нашата страна до две национални катастрофи.

С идеалите и знамето на Търновската конституция - Живко Живков, помниш ли, тук, пред това здание, ние, млади студенти, буйни, издигнахме знамето на Търновската конституция и свободите, които тя осъществяваше.

С идеите на Търновската конституция след 9 септември, след 1945 г. опозицията мина своя кръстен път в името на свободата. Там носталгията ме връща. Там бяхме, в тези редици. И тогава България пропусна един, бих казал, най-големия си шанс. Народът искаше социален напредък. Народът искаше сговор. Не стана.

Днес ние сме изправени на предела на ново време, време, което ще ни мери със строителите на България - тия, старите хъшове. Ще бъдем ли достойни за тях? Как ще ни запомни времето? Малки хора с голяма задача или хора, които са застанали този път да отстоят великите задачи, които времето ни е поставило.

Ние, всички заедно ще правим новата конституция.

Знаете ли, аз не се съмнявам, че тази конституция ще бъде добра, демократична, справедлива. Времето е такова. Никой не може да застане срещу свободата, срещу демокрацията независимо дали той е напълно съгласен с

всичко. Такова е времето. Ще бъде прогресивна конституция, конституция на свободата на гражданина, конституция, която ще гарантира бъдещото развитие на нашия народ и на нашата държава.

Струва ми се, че много по-важни, ака не по-тежки проблеми всички заедно имаме да решаваме.

Аз съм социалдемократ. И се гордея с това. Нашата партия никога в своето столетно съществуване не е забравяла, че сме българи и че националният въпрос на тази страна трябва да бъде решаван с обич към страната. Нам беше чужд nihilизмът, нам беше чужд шовинизмът. И аз съм радостен, че онази голяма формация, на която сега принадлежа - Съюза на демократичните сили, приема тези позиции.

Една страна, в която повече от една трета са преселници, не може да не е чувствителна по националния въпрос. И когато декларираме, че уважаваме всички договори, които са подписани от правителствата преди нас, ние високо декларираме - извън рамките на окастрена България има 1,5 милиона българи. По силата на Международната харта за правата на човека те имат своето право да декларират своята българска националност и да говорят на своя майчин език. *(Ръкопляскания)*

Искайки правото за нас, за българската народност, ние нямаме правото да откажем това право на всички етнически групи, които живеят в България. Хартата за правата на човека не гарантира само нашите свободи. Тя гарантира правото на всички - и българи, и турци, и цигани, на всички хора, които живеят на тази красива земя. *(Ръкопляскания)*

Само моето право е диктатура, твоето право е демокрация. Ние трябва да уважим правото на всички, за да бъдем свободна страна. Ние трябва да живеем в спокойствие един до друг. Защото, ако аз заплашвам отсрещния, той ще настръхне в омраза и в готовност за съпротива. Не омраза, не противопоставяне! Да съберем всички ценности на всички етнически слоеве в нашата страна, защото в разнообразието е богатството. От всички да вземем това, което те имат, за да бъдем една щастлива, спокойна, разнопалитрена страна, страна на щастие и свободата. *(Ръкопляскания)*

Вторият, много тежък въпрос е икономическият.

И тук стигаме до едно кръстовище. Всички сме съгласни, че трябва да настъпи преустройство. Всички говорим, че трябва да има пазарно стопанство. По време на изборната борба е позволено - едни акцентираха малко повече на консерватизма, на спокойствието, на сигурността, други бяха малко по-радикални. Да оставим това. Това вече отмина.

Сега се поставят въпроси - да решим проблема. Платформите до известна степен не са несъвместими... Нали всички сме за пазарно стопанство? Тук

виждам отново нашата способност да застанем на висотата, която народът ни е дал, изпращайки ни във Великото Народно събрание.

Тревожно прозвуча предупреждението на един от синдикатите - тревожно и предупредително. Не ми харесва съвсем ултимативния тон. Но в него има ше голяма истина.

Има една формация, която постигна мнозинство. Тя постави пред българския народ своите виждания. Тя е длъжна да ги реализира. Тя няма право да се откаже от правото да ги осъществи. (*Ръкопляскания*)

Обръщам се към формацията, към която принадлежа. Ние също декларирахме, че сме за пазарна икономика. Ние нямаме правото да отричаме това, което ни се предложи - добро за нашия народ. Ние нямаме право да дезертираме от обещанията, които сме дали на нашия народ за промяна. Ние трябва да бъдем генератор на идеи. Ние трябва да критикуваме там, но само там, където има неудачи. Не опозиция на всяка цена, не опозиция на всичко. България няма нужда от такава опозиция. (*Ръкопляскания*)

И аз се обръщам, позволете ми, припомняйки моя предизборен призив: "Който и да дойде да управлява, нека да управлява с таланта на целия народ. България няма нужда от една част от него." (*Ръкопляскания*)

И нека се разберем по един пределно ясен въпрос. Няма да бъде щастие, ако една разрушена страна бъде поета от който и да било от нас. Времето е пределно. Времето е на смели решения. И ако ние можем да правим критика, тя е, че досега смелите решения не бяха представяни пред българския народ. Да не си правим илюзии.

Не съм на мнение, че веднага с пазарното стопанство ще настъпи благоденствие. Ще имаме период на тежки изпитания. Но нека кажем на тези, които биха предпочели своето спокойствие в мизерията, че трябва да мине водовъртежът на промените, за да стигнем до едно истинско благополучие. Ще има период от трудности. И нека всеки от нас приеме своя дял на отговорност. Нека всеки от нас приеме да замени: "О' санна с разни го!", да направим това, което България иска.

И още един въпрос. Всички ние твърдим, че сме за демокрация. Демокрацията не е решение. Тя е възможност за решение. Ние ще направим една демокрация - добра, но тя може да бъде безобразна. Да не се лъжем. Демокрацията е свободното мислене на хората. Не може един народ, който е живял 55 години - поправете се, историци! - в тази страна, в която не е имало свободна мисъл. 55 години този народ, който е мислил, който е каран да мисли по един начин на нетолерантност, изведнъж сега всички ще станат демократи. Има опасност. Независимо от принципите, които се издигат (няма нищо по-лесно от това да издигнеш един хубав, красив лозунг или девиз), по е мъчно тяхното реализиране. Има твърде много хора, които днес дълбоко в себе си са тотали-

таристи. Това не е само отляво. Те имат своя огледален образ против идеите за диктатура. Отляво и отлясно, в името на свободата и на България да бъдем единни. *(Ръкопляскания)*

Говорих за пропуснатия велик шанс в 1945 г. Сега идва новият велик шанс да сътворим България, да ни запишат като строители на нова и съвременна България. *(Ръкопляскания)* С това, което сме направили, добро или голямо, ще ни запомни историята. Дано е с добро. *(Ръкопляскания)*

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: За слово думата се предоставя на председателя на Движението за права и свободи, народния представител г-н Ахмед Доган. *(Ръкопляскания)*

МЕДИ ДОГАНОВ: Уважаеми господин председателсвуащ! Уважаеми колеги! Дами и господа! На 10 юли беше тържествено открита първата сесия на Великото Народно събрание. Ние, народните представители, сме тук по волята на народа и никога не бива да забравяме, че трябва да се отчитаме пред народа.

От всички нас българският народ очаква да създадем нова Конституция, която да бъде съграждащо начало на бъдещата нация за идните поколения, да създадем добри закони и да осигурим гаранция за тяхното спазване. Това е нашата основна задача. А един закон е добър, когато гарантира на всички граждани правото на труд и на свободен човешки живот.

Какви трябва да бъдат според нас приоритетите в работата на Великото Народно събрание?

Преди всичко - стремеж към социална и национална сигурност, към мир и благоденствие, към равноправие и отговорност пред бъдещето на българската нация.

Демокрацията не е абстрактна категория. Тя е, обективно погледнато, изходно начало за изграждане на една модерна европейска българска нация, която задължително предполага закон, а следователно и реално функционираща правова държава с всичките ѝ необходими атрибути, и най-вече плурализъм в социално-политическия и икономическия живот на страната. Главното предназначение на правовата държава е да гарантира правата и свободите на всички български граждани.

Кое скарано семейство спазва нормите на човешко поведение и просперира икономически? - Никое. Днес ние приличаме на скарано семейство, което трябва да намери път към разбирателство при задължителното зачитане на утвърдени от съвременната цивилизация общочовешки ценности.

А националното съгласие е почвата, в която с общи усилия трябва да засеем кълновете на законността, демокрацията и икономическия прогрес на страната. Без национално съгласие каквото и да засеем, ще расте трудно, даже и ще загине.

Няма съмнение, че националният въпрос е един изкуствено създаден проблем и неговото навременно решаване е свързано с възстановяване на основните права и свободи на българските граждани.

Позволете ми един риторичен въпрос. Какво искаме - да конфронтираме поколенията, които идват след нас, или да изградим условия и предпоставки за една съвременна българска нация?

Движението за права и свободи участва в предизборната борба като демократична, независима обществено-политическа организация на български граждани, целеща да допринесе за единството на българския народ, за предотвратяване на каквато и да е дискриминация и за пълното и безусловно зачитане на правата и свободите на човека и на всички етнически и религиозно-културни общности в България.

Ние, представителите на парламентарната група на Движението за права и свободи, считаме, че първата и най-важна задача е гарантирането на суверенитета и на териториалната цялост на страната. (*Ръкопляскания*) Няма пета колона, няма Троянски кон. Ние всички сме родени тук и искаме да живеем равноправни, съобразно човешките норми на живот. Тук да живеят децата ни и да имат както етническо, така и високонационално съзнание като граждани на България. (*Ръкопляскания*)

Манипулирането на общественото мнение с несъществуващата идея за автономия пречи за постигането на национално съгласие и на законните ни искания за етнокултурни права и свободи, включително и свобода на вероизповеданието.

Десетилетия наред недалновидни политици ни вкараха в мрежите на национално-етническия проблем. Не искам да вярвам, че всички ние тук бихме могли да се окажем поредните политически кретени.

Единството на българския народ е възможно само въз основа на гарантиране на многообразните форми на живот на съставлящи го компоненти. А това означава, че единството е невъзможно без многообразие. А самото многообразие може и трябва да бъде реално и функционално, само когато се спазват основните права и свободи на човека, определени от Международната харта за правата на човека. (*Ръкопляскания*)

Всички партии, организации и движения при сега съществуващото положение е необходимо задължително да съдействуват на първо място за икономическото стабилизиране на страната ни. Не е тайна, че получаването на кредити и инвестиции от развитите страни е пряко свързано с реалното и необратимо демократизиране на страната, в това число и от цивилизованото решаване на националния въпрос, който ние разбираме така:

Първо, всички ние сме български граждани и България е наша родина.

Второ, пътят към Европа ни задължава да утвърждаваме цивилизованите форми на живот, които от своя страна необходимо предполагат гаранцията на основните права и свободи на човека и човешките общности.

Трето, спазването на основните права и свободи създава универсални предпоставки за реално демократизиране и на пазарните отношения на страната. А при сегашното положение на нещата свободните пазарни взаимоотношения са предпоставка за икономическия прогрес на страната.

Движението за права и свободи е учредено във връзка със социалната потребност от широко обществено-политическо положение за защита на специфичните права и свободи, като име, език, религия, култура и равноправно участие в обществено-политическия живот.

На този етап Движението за права и свободи се утвърждава като универсална организация за универсалните права и свободи на всички български граждани. За съжаление на този етап от демократичния процес ние се борим предимно за свободен избор. Когато законите, които ние ще създадем, гарантират всичко това, от подобни движения няма да има нужда. Нека създадем такива закони, които ще обезсмислят много от днешните ни грижи.

Наивно е да се мисли, че национализмът и шовинизмът независимо дали са под формата на пантюркизма или великобългарски шовинизъм застрашават само безопасността на отделни страни, където те се проявяват. В условията на съвременните политически реалности подобни феномени като шовинизъм и национализъм застрашават безопасността на самата общоевропейска общност, на самия ни шанс да европеизираме социалните си форми на живот.

От тази гледна точка Движението за права и свободи е против национализма във всичките му проявления, защото само на тази основа може да се гарантират безопасността, сътрудничеството и мирът в страната и в света. Само на тази основа може да се гарантира необратимият характер на демократичните промени в България.

Благодаря ви за вниманието. *(Ръкопляскания)*

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Да произнесе слово думата се предоставя на председателя на Федерацията на клубовете за демокрация, народния представител Димитър Луджев. *(Ръкопляскания)*

ДИМИТЪР ЛУДЖЕВ: Аз съм председател на парламентарната група на клубовете.

Уважаеми господа народни представители! Ние, народните представители, членове на Федерацията на клубовете за демокрация, сме избрани и изпратени във Великото Народно събрание от своите избиратели, за да работим за изпълнение на програмата на Съюза на демократичните сили за превръщане на България в независима демократична държава, и ние ще работим.

Изборите за Велико Народно събрание са повратен момент в новата история на България. Епохата на безотговорното управление на една партия приключи. Политическата опозиция е вече решаваща част от висшата законодателна власт. Това е гаранция за необратимостта на процеса за разрушаване на тоталитарната комунистическа система, за осъществяване прехода към модерна политическа и стопанска организация на българското общество.

По същество това е революционен преход, който ние трябва да извършим по мирен начин чрез средствата на парламентарната демокрация и чийто завършек ще бъде създаването на новата конституция на България.

Ние виждаме този преход по система от добре обмислени реформи, в които е заложен опитът на другите източноевропейски държави и развитите страни.

Най-належащи са реформите в системата на правораздаването и организирателната сигурност, териториално-административното устройство на страната и местните органи на властта и преди всичко в областта на икономиката, където със серия от законодателни актове и премахването на старите и създаването на нови институции трябва да се създадат в най-скоро време условия за развитие на пазарните отношения за преодоляване на тежката криза, в която се намира страната.

Ние сме готови да подготвим и извършим реформите. От нас, представителите на днешната българска опозиция, зависи кога и как ще се проведат реформите. Дали ще бъде ликвидирана бързо и безвъзвратно старата система или ще бъдат забавени и ще бъдат използвани за претрансформиране на днешния управленски слой в нова форма на упражняване на неговата власт.

Демократичните сили са гаранция за реализация на реформите и те трябва да бъдат тяхна водеща двигателна сила.

Великото Народно събрание започва своята работа в крайно тежка ситуация, за която са характерни идеологическа и психологическа несъвместимост между политическите сили, конституционна криза, свързана с оставката на държавния глава, и очертаваща се правителствена криза, стабилизация на консервативните елементи в държавното управление и все по-ясно изразени кризисни тенденции в икономиката, водещи до бърза инфлация, стокова оскъдица, нарастване на фактическата безработица. Около 60 на сто от населението в момента живее под социалния минимум. Социалното напрежение е огромно и всички социални групи очакват решение на проблемите си. Надига се вълна от нетърпение и протест.

Великото Народно събрание е единствената институция в страната, облечена понастоящем в доверието на народа. Именно затова тя трябва да предприеме спешни мерки, за да отговори на очакванията и на текущите проблеми и ежедневните нужди на гражданите.

Необходимо е да се създаде специален орган при Народното събрание, който да осигури защитата на населението от последиците от кризата под формата на ускорено въвеждане на индексация на ниските доходи, пенсияте, помощите за социално слабите, уреждане на проблемите около безработицата, снабдяването на населението с най-необходими стоки, спиране упадъка на производството и т.н.

Трябва да се спре псевдоприватизацията, превърнала се в безразборно предаване на държавно имущество предимно на лица от управленския слой. Необходимо е създаването на комисия за търсене на отговорност за политическата и икономическата криза в страната.

Постоянните комисии при Великото Народно събрание трябва да започнат незабавно работа и да поставят под контрол дейността на правителството и на изпълнителната власт въобще.

Органите на Великото Народно събрание са тези, които трябва да изработят програма за текущи и дългосрочни мерки, която в недалечно време да стане основа за постигане на парламентарен консенсус по въпроса за правителството - правителство на националното доверие.

Във всички случаи това ще бъде за нас програма, в която ще се вградят основните концепции на Съюза на демократичните сили и която ще осигури предпоставките за окончателно премахване на комунистическата система и раждането на нова демократична България.

Ние ви призоваваме към умереност, компетентност и отговорност във вашата работа.

Ние призоваваме да работим, да работим и пак да работим за България.
(Бурни ръкопляскания)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Парламентарната трибуна се предоставя на председателя на парламентарната група на "Екогласност", народния представител г-н Петър Слабаков.

ПЕТЪР СЛАБАКОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители, дами и господа, уважаеми гости! Не от жажда за власт се дължи нашето присъствие тук. Екологическият апокалипсис, пред който сме изправени днес, оправдава това присъствие в не по-малка степен от гласовете на избирателите.

"Екогласност" е движение твърде различно от обичайните политически организации, тъй като съотнася своите проблеми към самата възможност за живот, към най-насъщните потребности, осигуряващи на днешните и бъдещите поколения една нормална жизнена среда.

Ето защо нашата парламентарна група е опозиционна. Не затова, че принадлежи към Съюза на демократичните сили, но и в един по-широк смисъл. Ние заявяваме своята решимост да се застъпваме за строго и ефективно еко-

логосъобразно законодателство независимо от всякакви компромиси, налагащи се от политическата конюнктура. Естествено ние знаем, че подобно законодателство е възможно само при едно свободно и демократично общество, което не ще пожертва природата в името на каквато и да било прагматична структура. За такова общество ще се борим ние и това предполага нашата политическа позиция независимо от това кому принадлежи властта.

Ние ще бъдем радикални в исканията, конструктивни в предложенията си и безкомпромисни в решенията си. Ще бъдем такива, застъпвайки се не само за своята конкретна екологична програма, но и за чистотата на обществените отношения - етиката и морала.

Представителите на независимо движение "Екогласност" подкрепят и ще подкрепят заплашения живот на родителите и децата на Русе, на Свищов, Белене, Никопол, Видин, Козлодуй, на родителите и децата на Девня, Раковски, Куклен, Кърджали, Бургас, Раднево, Плевен, Враца. (*Бурни ръкопляскания*) Жителите на с. Чернишен, Черни осъм, Свиленград, Ивайловград, Любимец, Разлог и София.

"Екогласност" ще подкрепи всеки вик за помощ от цялата страна и ще се бори безкомпромисно. Само така ще можем да изпълним своя дълг към избирателите си, към своя народ.

Пожелаваме на Великото Народно събрание да бъде достойно за народа си. (*Бурни ръкопляскания*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: На трибуната ще застане поредният парламентарист, председател на парламентарната група на Зелената партия, народният представител г-н Александър Каракачанов.

АЛЕКСАНДЪР КАРАКАЧАНОВ (*посрещнат с ръкопляскания*): Уважаеми народни представители, дами и господа! Аз ще се постарая да бъда кратък, с което да дам един пример, който вероятно ще бъде полезен за в бъдеще на Народното събрание. Затова няма да говоря за величието на момента. Нека това да го реши историята. Може би това няма да е велик момент, може би той ще бъде трагичен.

Също така няма да се спирам да пропагандирам моята партия, понеже не за това сме дошли тук. Няма също и да говоря какви закони трябва да приемаме, нещо, за което ние ще говорим много дълго в бъдеще.

Само ще се спра на един въпрос, ще направя две предложения.

Въпросът, на който искам да се спра, е следният. Мен ме интересува само едно нещо в този момент. Както казах, не величието на момента, а това как ще заработим, т.е. дали въобще ще заработи това Велико Народно събрание, дали то наистина ще бъде велико.

Аз не зная дали това въобще ще е възможно. Защото някои хора считат, че за да заработи Народното събрание, трябва да изневерят на своите принципи.

Нещо, което аз не мога да възприема. Аз считам, че винаги може да се намери формулата, при която да заработи това Народно събрание, без човек да изменя на своите принципи.

Друго нещо, което е характерно, което ние не трябва да крием. Тук има много хора с несъмнени заслуги в борбата срещу тоталитаризма. Също така има много хора, които градиха същия този тоталитаризъм, сега заявяват, че ще градят демократизъм. Има хора, които не можем да отнесем нито към една-та, нито към другата категория. Но за съжаление на тяхната психика тежи наследството на същия този тоталитаризъм. Той тежи на целия български народ.

В крайна сметка всичко това води до въпроса, как ние можем и трябва да заработим. И ако ние не заработим, страната ще бъде доведена до поредната и може би най-дълбока национална катастрофа. Ако това се случи, това безспорно ще бъде вина, за което заслуга "ще имаме" преди всичко ние, народните представители.

Но аз ще се постарая да бъда обективен и ще кажа, че всъщност това ще го носи като вина целият народ. Защото не трябва да се лъжем, има една формула, която е много добре известна, но която обикновено се забравя, че всеки народ заслужава своето управление. И аз ще кажа, че българският народ сигурно ще заслужи своето управление. Но аз мисля, че той заслужава и да знае как това управление работи. Всеки народ заслужава да знае това нещо. Целта ми е не да произнасям реч, а да направя предложения. Те са следните, простички на пръв поглед, но мисля, че са много значими. Тоест, какви условия са необходими, за да можем да работим. Не формулата, казвам, която ние трябва да намерим, а условията. Това е първото, което искам да подчертая, понеже така или иначе в последно време не се говори за него. Явно някои хора имат други съображения по въпроса. Това е, че всички сесии на Народното събрание трябва да бъдат пълно отразявани, абсолютно пълно.

Мога да ви дам за пример "кръглата маса" от съвсем скоро. Мисля, че там имаше достатъчно неща, които можем да вземем. Да не говорим за радиото, което може да отразява постоянно Народното събрание, какво става в него. А телевизията поне първите сесии също може да отразява директно.

Аз мисля, че това ще бъде един начин да възпрем партизанщината, която така или иначе ще възникне в тези страни, които са видели много.

Второто, което искам да предложа, е следното. Народното събрание трябва да бъде реално работещ орган, реално, а не на думи. И някои тенденции, които явно се прокрадват според мен, трябва да бъдат отсега поне казани открито. А те са следните: аз считам, че народните представители трябва да бъдат тук, в тази зала и да получават пари, че работят тук, а не някъде другаде (*ръкопляскания*). Тоест те трябва да знаят, че са дошли да работят тук и да си получават единствената заплата от тук. Това е може би един икономически стимул, но

той е много важен. Който иска да работи на хонорар, да работи извън неговото задължително работно време.

И последното, което искам да кажа. Аз предлагам никакви ваканции за Народното събрание. Ако трябва, въобще няма да излизаме във ваканция през цялото Народно събрание. Но ние трябва да решим проблемите, за които сме събрани тук.

И за да завърша, ако съм бил ясен, искам да дам една формулировка, която е продължение на формулата, която даде уважаваният от мен Петър Слабаков. Нека да бъдем достойни за своя народ, за да може и той да бъде достоен за своите избраници. (*Бурни ръкопляскания*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: За парламентарно слово думата се предоставя на председателката на Радикалдемократическата партия, народната представителка г-жа проф. д-р Елка Константинова.

ЕЛКА КОНСТАНТИНОВА (*посрецината с ръкопляскания*): Уважаеми господин председателю, уважаеми дами и господа, уважаеми колеги! Нашият път на народни представители от Седмо Велико Народно събрание е пътят, който пряко води до икономически радикални реформи.

Настояваме като народни представители от опозицията веднага да тръгнем към онези политически и икономически структури, които характеризират живота и държавното управление на европейските страни от по-модерното общество (*оживление в залата*).

Нашата цел е осъществяване на политика без насилие, на политика без отмъщение, без познатите ни манипулации и коварства.

Ние, радикалдемократите, не приемаме политическите утопии и илюзии, признаваме политиката на правдата, въставаме срещу остарелите днес прийоми на коварни политически игри и недостойни компромиси.

Радикалдемократическото мислене и поведение отрича комунистическите начини за осъществяване на една псевдодемокрация и за запазване на властта с всички средства и на всяка цена, включително с клевети и доноси.

Най-необходимото качество, което трябва да притежава днешният политик, според нас е доверието, доверието, което изпитват към него хората. Радикалдемократията особено високо цени силата на интелекта у политика на днешната епоха, интелигентността му, богатството на духовния му облик, общата и политическата му култура, бързите му реакции, ораторските му дарби, способността му да създава гравивни идеи за демократично обществено развитие.

Мина времето на хитрите и коварните политици, мина времето на недуховните и примитивно устроените партийни лидери.

Радикалдемократическата партия е предимно партия на съвременната ни интелигенция, партия на личности, в която се изграждат личности от представители на всички слоеве от населението.

Нашата днешна интелигенция, която до вчера живееше в политическа тъмнина, в мрака на комунистическата диктатура, днес преживява звездния миг на политическото и духовното си възкресение. Интелигентите, които досега никога не са имали управленска власт и не са участвували в номенклатурата на комунистическите режими, днес съвсем естествено се включват в борбата срещу рецидивите на тоталитаризма. (*Ръкопляскания*) Но и редица преки участници в предишното държавно управление сега честно и открито застават срещу тоталитарната структура на собствената си партия - Българската комунистическа, сега социалистическа партия, и защитават човешкото достойнство на отделната личност в България.

Истинските български интелигенти не могат да не постъпят така в нашето "време разделно", не могат да не отрекат в себе си собствените си духовни стойности, вслушвайки се в гласа на собствената си съвест, не могат да не отрекат демагогията на днешната номенклатура. Затова в голямата си част те са наши съмишленици.

Аз вярвам, че в процеса на общата ни работа във Великото Народно събрание ще се събуди съвестта на голяма част от нашите политически противници. Ние, радикалдемократите (*ръкопляскания*), споделяме вярата на всички велики хора на мисълта, че доброто и красотата ще спасят света. В политическия живот доброто и красотата се налагат чрез висок обществен морал, чрез спазване не само на юридическите, но и на моралните закони.

За съжаление ние живеем в страна на атеисти и марксисти, живеем във време, когато подобни неоспорими истини звучат все още абстрактно. Нашият, българският модел на прощаване с тоталитаризма заплашва да протече доста бавно и мъчително. Нашият преход към демокрацията започна постепенно, крачка по крачка, със съмнение за тоталитарно манипулирани и частично фалшифицирани избори, с редица дълбоко неморални постъпки на управляващата социалистическа партия. (*Бурни ръкопляскания*) Именно заради тези, сега извършени в процеса на изборната борба и на самите избори аморални постъпки и явления, именно заради това ние не можем да влезем в коалиционно правителство, защото (*ръкопляскания*) това би било поредната демагогия, поредната недостойна за нас лъжа. (*Ръкопляскания*)

Пред очите ни продължават да се разиграват политически игри за власт на всяка цена, за господството на една милионна политическа партия над останалите партии. А това естествено води населението до все по-голяма недоверчивост и дори до отчаяние.

Магазините ускорено се изпразват, заводите не работят по липса на суровини, глад заплашва нашите деца, дефицитът обхваща стоки от първа необходимост, а боричканията за власт не спират. (*Ръкопляскания*)

В това тревожно време главна задача на радикалите в Съюза на демократичните сили е незабавното реализиране на новите икономически механизми и учредяването на нова, демократична българска държава. Вместо това Великото Народно събрание проточи работата си, а икономическата криза се разраства с всеки изминат ден и моралната деградация взема все по-заплашителни размери.

Младите хора основателно си стягат куфарите и напускат страната, а останалите тук престават да изпълняват обществените и професионалните си задължения. Само на село кипи трескава сезонна работа, но там пък съзнателно се насажда омраза към града и особено омраза към интелигенцията, която днес единствена (*ръкопляскания*) е способна да се ориентира в толкова сложната политическа и икономическа ситуация и да поведе страната колкото може по-бързо към демокрацията.

С най-висок морал се оказаха българските студенти и жителите на градчето на истината (*бурни ръкопляскания*) и те успяха всеотдайно да защитят правдата и справедливостта, обявявайки се срещу собствените си интереси, рискувайки здравето си.

На нас, представителите на опозицията, ни е напълно ясно, че единственият път за спасяване на България сега са радикалните икономически реформи и пътят на напълно безкористната, на всеотдайната борба за просвещаване на населението, за издигане на неговата култура и на неговия морал. За да могат колкото е възможно повече хора да осъзнаят необходимостта от тези незабавни реформи и в икономиката, и в политиката и да се включат в професионалното и качественото им реализиране.

Нашата мисия на опозиция във Великото Народно събрание е да работим сред населението, докато управляващите политически сили продължават самоцелните си боричкания за власт и за незаконно забогатяване. (*Ръкопляскания*)

Нашата страна трябва да се излекува завинаги от партизанщината, а това може да стане (*възгласи и ръкопляскания*) само чрез плурализма, чрез управляването на една демократична коалиция от равнопоставени демократични политически сили. (*Ръкопляскания*) Става дума за коалиция с толерантни отношения на взаимоуважение (*ръкопляскания*), коалиция, при която нито една политическа партия и нито една политическа сила не може да си позволи каквото и да е господство над останалите. (*Бурни ръкопляскания*)

В настоящия политически момент няма друг път за постигане на общонационалните и общочовешките ни стремежи и интереси. Нацията може да се

надява на добруване, а държавата има реални шансове да се превърне в цивилизована държава на духа само тогава, когато в националното ни пространство действуват с равни права различни демократични политически партии и движения. Само тогава моралът и етиката ще станат същностни черти на българския политически живот.

Убедена съм, че нашата мисия на народни представители днес е да обединим всички мислещи и будни хора в страната за незабавни градивни действия, водещи към по-бързото, коренното преобразуване и реформиране на цялото наше тежко болно общество. Нашата мисия е да се спасим от диктатурата на хаоса, която настъпва, да се борим във Великото Народно събрание за висок професионализъм и за повишаване на политическата култура, за просвещаване на сънародниците си. Да се борим за внасяне на морал и етика в политическия живот.

Присъединявам се към призивите на населението за незабавна работа на Великото Народно събрание без почивки, за работа на различните комисии по новата икономическа платформа и по въвеждането на пазарната икономика.

Не бива да допускаме протакане на политическите решения. Подобно протакане може да се отрази фатално на икономическото, а и на нравственото състояние на нашия народ.

Нека всички се проникнем от съзнанието, че щастието на българите, щастието на България днес зависи и от нас. (*Ръкопляскания*)

Благодаря ви.

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: На парламентарната трибуна ще застане председателят на парламентарната група на движението Демократичен форум, народният представител г-н Стоян Ганев.

СТОЯН ГАНЕВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители, дами и господа! Като съпредседател на Движението "Обединен демократичен център" позволете ми да се обърна към вас с няколко думи, които ми се ще да не звучат така тържествено, а малко по малко да се доближаваме към деловитостта, към онази деловитост, която очаква целият български народ от Великото Народно събрание. Може би малко продължихме тържествената част, но ни предстоят наистина делови неща.

Аз бих искал само с няколко изречения да очертая стремежа на парламентарната група на Обединения демократичен център като интегративна съставна част на Съюза на демократичните сили към решаването на някои неотложни въпроси.

Един от тях е приемането на конкретни мерки, на действени механизми за защита на правата и свободите на гражданите. Омръзнало ни е да се говори за права и свободи. Ние искаме наистина конкретни механизми. Предлагаме да се пристъпи незабавно към разработването на законопроект - ние имаме така-

ва готовност - за създаване на конституционен съд, за създаване на върховен административен съд и обособяване на административното правосъдие, преминаване към тристепенна съдебна система. Също така учредяване на институт на парламентарния защитник на правата на гражданите като институт, избран от парламента, но независим от него, за осъществяване на контрол върху администрацията, както и премахването на особените юрисдикции.

Аз посочвам само някои конкретни мерки, които ние имаме намерение да поставим в следващите дни на заседание на Великото Народно събрание.

Разбира се, големите проблеми са приемането на Конституцията и решаването на икономическите трудности, в които България се е оказала, меко казано.

Но ние можем да решаваме големите проблеми при едно голямо условие. Това условие е да бъдем морално политически чисти, да имаме яснота за това, което е било. Нашият народ очаква да знае цялата истина за онова, което е било, да знае истината за причините и за носителите на разрушителния заряд, който доведе България в това незавидно състояние. (*Ръкопляскация в десния сектор*)

Нашите избиратели са недоволни от вътъпяваната през последните месеци формула за т.нар. обкръжение. Ние, народните представители във Великото Народно събрание, сме длъжни, ако мога така да се изразя, да установим политическия диаметър на обкръжението на Тодор Живков. (*Ръкопляскация от десния сектор*) Към това трябва да се стремим и със средствата на парламентарната демокрация.

Приближавайки се към деловата част, аз бих искал да направя и едно - не знам дали ще го сметете за делово - предложение, на едно от следващите заседания на Великото Народно събрание да вземем решение и да поканим г-н Тодор Живков (*ръкопляскация в десния сектор, "Браво!"*), да поканим г-н Тодор Живков, за да отговори на въпроси на народните представители, въпроси, които вълнуват цялото общество, и ние не можем да бъдем изолирани от тези вълнения. (*Ръкопляскация в десния сектор*) Аз предлагам не само от името на парламентарната група, която в момента представлявам, но и от името на Съюза на демократичните сили да вземем решение да го включим в проектодневния ред и след това да го утвърдим като част от дневния ред, за да изслушаме г-н Тодор Живков, а може би и някои други от тези, които са свързани с неговото обкръжение. (*"Браво!", ръкопляскация в десния сектор*)

Уважаеми народни представители, ние не искаме да навлизаме в наказателнопроцесуалната сфера, ние искаме отговори, свързани с политическата отговорност. България трябва да знае кой е носител на политическата отговорност, за да се окаже България - по мнението на всички политически сили тук

има пълен консенсус, в безкрайно тежко икономическо и политическо положение. Разбира се, това ще бъде само една от мерките.

Между другото забравих да кажа, че предложението е въпросите към г-н Тодор Живков да бъдат задавани директно пред Българското радио и Българската телевизия на заседанието на Великото Народно събрание. (*Ръкопляскания в десния сектор*)

Уважаеми народни представители! Дами и господа! Увлечени в големите проблеми, ние не трябва да забравяме и някои други, които за някои може би изглеждат малки, дребни. Но според мен за една голяма част от нашето общество също така са големи. Това са въпросите на човешката справедливост, въпросите на социалната справедливост. Аз мисля, че един от първите законопроекти, които трябва да бъдат внесени и за които трябва да гласуваме, е например законопроектът за отнемане на народните пенсии на активните борци против фашизма и капитализма. ("*Браво!*", *ръкопляскания в десния сектор*), за премахване на всички и всякакви привилегии на различните ешелони на властта, разбира се, преди всичко на висшия ешелон. (*Ръкопляскания в десния сектор*)

Аз мисля, че ние сме длъжни да поставим и един друг голям въпрос - за това, че в обществото се говори за мръсните пари. Трябва парламентът да вземе незабавно мерки да реши този проблем, да направи анализ чрез парламентарните методи и средства на имуществото на бивши и настоящи управници от гледна точка на законност на тяхното придобиване. (*Ръкопляскания в десния сектор*)

И още нещо ми позволете да кажа все във връзка с тези дребни въпроси. Ние трябва да вземем незабавно мерки за защита на служителите, на работниците от предприятия, учреждения, които биват съкращавани или уволнявани на политическа основа. (*Ръкопляскания в десния сектор*) Имаме сигнали за това и излизайки от тържествената еуфория, трябва да се замислим какви конкретни мерки ще вземем тук, народните представители, във Великото Народно събрание.

Привършвайки, искам да кажа, че нас не само Обединеният демократически център, но - това смея да го кажа - целият Съюз на демократичните сили, ни вдъхновява истината. Ние ще се стремим към истината, а това е гаранция, че ще създадем условия за една наистина модерна, демократична и богата България.

Благодаря за вниманието. (*Ръкопляскания в десния сектор*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: На парламентарната трибуна ще застане председателят на Демократическата партия, народният представител г-н Стефан Савов.

СТЕФАН САВОВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми колеги народни представители, уважаеми посланици и представители на чужди правителства! Скъпи гости и журналисти! За Демократическата партия участието на нейните представители в Седмото Великото Народно събрание, призовано да изработи Конституцията, която ще очертае рамките на нашето бъдещо демократично развитие, е събитие, изпълнено със силен емоционален заряд.

Трудно е да не се възнуваш, когато откриваш връзката между минало и съвременност, когато усещаш духа на традицията. А ние не можем да отменим факта, че Петко Каравелов и Петко Рачов Славейков - основоположници на нашата партия и първостроители на съвременна България, бяха между тези, които създадоха първия български основен закон. Именно тези двама бележители мъже вдъхнаха на Търновската конституция демократичния дух, който я превърна в символ на надежда и борба, винаги когато свободата е била застращавана и потъпквана.

Търновската конституция, гласувана преди 111 години, остава и до днес най-демократичният основен закон, по който е била управлявана страната ни.

Когато преди няколко дни бяхме във Велико Търново, ние - членовете на Демократическата партия, си спомнихме и за друго велико събитие в нашата съвременна история. Ние се гордеем, че в този град на 22 септември 1908 г. едно правителство на Демократическата партия, възглавявано от Александър Малинов, провъзгласи независимостта на България. *(Откъслечни ръкопляскания, предимно от десния сектор)*

Демократическата партия винаги се е борила за конституционно, парламентарно управление - против всякакъв вид лични режими, диктатури и тоталитарни системи.

През дългогодишната си история тя никога не е опетнявала знамето си със заговори, преврати, насилие или кръв.

Идеите, които Демократическата партия е защитавала още от своето основаване, са повече от актуални и днес. Малко са партиите, които биха могли да се похвалят с подобна политическа и идеологическа традиция. Тя говори за правилно избран път.

Демократическата партия поддържа идеята, че отделната личност е основна ценност в обществото и следователно държавната организация съществува не самоцелно, а само в интерес на гражданина.

Ние винаги сме били за разделяне на властите, за участие на всички граждани при пълно равенство в прякото и непряко участие в управлението независимо от класова, расова, етническа, съсловна или религиозна принадлежност. Ние сме за религиозна свобода, за защитеност на малцинството от всеки произвол, за ненасилие при осъществяване на политическите и гражданските идеали и цели.

В областта на икономиката ние даваме приоритет на частната собственост и на инициативата на отделната личност. Ние никога не сме били марксиста и сме убедени, че социализмът и като идеология, и като политическа практика е напълно провален. (*Ръкопляскания, десен сектор*)

Още много преди да започнат да експериментират с българския народ, нашите лидери предупреждаваха, че опитът е обречен на провал.

Демократическата партия е за външна политика, която защитава националните интереси при зачитане на международното право. Ние сме против шовинизма, така както и против националния нихилизъм. Ние никога, както в миналото, така и сега, не сме забравяли и не забравяме българите, които живеят извън границите на България. (*Откъслечни ръкопляскания*)

Днес Демократическата партия смята, че пътят на България води към все по-тясно интегриране с бъдещата европейска общност на свободни нации. (*Откъслечни ръкопляскания*) В борбата за осъществяване на тези идеи много от лидерите на Демократическата партия намериха смъртта си.

И ако Александър Малинов рухна на трибуната, докато произнасяше обвинителна реч против авторитаризма, то по-късно Никола Мушанов, Александър Гиргинов, Борис Павлов и много други демократи намериха мъченическата си смърт в следствените отделения и в концентрационните лагери. Те бяха жертви на тоталитарен режим, решил да унищожи и изкорени всяка опозиция.

Нашата идеология и нашата история ни позволиха съвсем естествено да се включим в Съюза на демократичните сили. Защото той защитава основната част от идеите и целите, очертани в програмата ни.

Ето защо както беше по време на предизборната борба, така и сега, когато ще изработваме Конституцията, ние ще работим в пълно единство с останалите партии и движения, които членуват в съюза.

Днес, когато пристъпваме прага на тази сграда, ние обръщаме поглед към бъдещето. На миналото, колкото и да е било горчиво за нас, ние не гледаме като на извор на ненавист и отрицание. За нас то е мъдър съветник. Неговите уроци ни помагат да намерим правилния и най-пряк път за изход от кризата, в която затъва страната.

Ние не забравяме, че и най-демократичните политически структури могат да се окажат неефективни, ако не са придружени от навременни и правилни икономически решения.

Ние знаем, че всичките ни усилия ще отидат на vuoto, ако не се отърсим от нравствената ленност и поквара.

Демократическата партия внимателно се ослушва, за да чуе и подкрепи гласа на народа, изпълнил площадите на истината. Глас, който издига справедливи искания, близки до нашия дух и сърце.

Ние се противопоставяме на престъплението, което се извършва спрямо русенци и жителите на толкова други градове и села, и ще се борим да осигурим за нас и за бъдните поколения български чиста земя, чиста вода и чист въздух.

В днешно време и вчерашните противници на парламентарния конституционен строй, на пазарното стопанство и на частната инициатива признават, че именно чрез тези структури ще изведем страната от кризата и хаоса. За нас това е азбучна истина.

Ето защо сме сигурни, че ще можем да дадем ценен принос както за изработването на основния закон, така и за установяването и укрепването на крехката българска демокрация.

Ние искрено и дълбоко вярваме, че българският народ заслужава една по-добра съдба.

Преди да свърша, позволете ми да напомня още веднъж за Петко Каравелов, който беше казал: "Ние вървахме с народа, бяхме с него във всички опасности и сега без да се срамям от никого, можем да чакаме съда на историята."

Надявам се, мечтая, че някой ден и ние ще имаме право да произнесем тези горди и достойни думи. (*Ръкопляскания, десен сектор*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: С последните думи на председателя на Демократическата партия тържествената част на нашето първо заседание завърши.

Преминаваме към разглеждането на точка втора от дневния ред:

ПОЛАГАНЕ НА КЛЕТВА ОТ НАРОДНИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ.

За целта трябва да има осем души секретари - преброители. Предлагам най-младите народни представители - осем души - да заемат мястото си. Моля да бъдат прочетени имената им. (*Шум в залата, частични ръкопляскания*)

Има предложение да се изкаже народният представител Чавдар Кюранов. (*Частични ръкопляскания*) Аз смятам, че трябва да вървим по дневния ред - да положим клетва, да изчерпаме дневния ред и тогава да се дава думата на всеки народен представител. (*Частични ръкопляскания, председателят звъни*)

Моля, има думата народният представител Чавдар Кюранов. (*Частични ръкопляскания от привърженици на БСП, тропане от опозицията. Председателят звъни*)

ЧАВДАР КЮРАНОВ (от трибуната): Уважаеми господин председателю, уважаеми народни представители, драги гости! Историята може да се разглежда като смяна на събития, но тя може да се разглежда и като смяна на ключови думи. И ако след Първата световна война и революциите, които я последваха...

ОТ ОПОЗИЦИЯТА: Протести, искане да се спазва дневният ред, да няма привилегии, тропане.

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ (*звъни*): Моля, запазете тишина. Има думата народният представител Чавдар Кюранов.

НИКОДИМ ПОПОВ: Господин председател, не е конституционно това. Това е нарушаване на Конституцията. Клетва и след това да се изказват народните представители. (*Шум в залата, реплики*)

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Господин председателю, искам думата по процедурен въпрос.

ГЛАС ОТ ОПОЗИЦИЯТА: Има парламентарна група, която не се е изказала:

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: (*Звъни*) Моля! (*Глъчка в залата*) Искане думата по процедурен въпрос народният представител Петър Корнажев. (*Частични ръкопляскания*)

ПЕТЪР КОРНАЖЕВ: Госпожи и господа! Този въпрос с ръкопляскания отзад не се урежда, а с Конституцията, по силата на която сме влезли тук.

Трябва да положим клетва и да си изберем председател. Не може да продължават разисквания в преддверието на Великото Народно събрание. (*Частични ръкопляскания, шум, реплики*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Господин Кюранов, моля освободете трибуната да минем към дневния ред. (*Викове: "У-у-у!", тропане от опозицията*)

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Аз ще освободя трибуната, но искам да протестирам за начина, по който се води заседанието. (*Частични ръкопляскания, шум, председателят звъни*)

Аз няма да участвам в разисквания, а ще кажа становището на нашата парламентарна група по тези въпроси, които бяха повдигнати тук. Това не е разискване, а е неделима част от това заседание, което ние започнахме в Търново. Това е резултат на една предварителна уговорка.

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Моля, по процедурен въпрос има думата народният представител Андрей Луканов.

АНДРЕЙ ЛУКАНОВ: Уважаеми народни представители! Като участник в разговорите между отделните политически сили за уточняване процедурните въпроси на това заседание искам да ви информирам за следното.

Ние достатъчно подробно обсъдихме въпроса кой да се изкаже на тържественото заседание във Велико Търново, а след това - на втората му част тук, в София.

Беше постигнато съгласие представителите на отделните парламентарни групи на Съюза на демократичните сили да се изкажат според своето желание при уговорка, че думата на това заседание ще бъде дадена също така на един представител на парламентарната група на Българската социалистическа партия. (*Шум в залата*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Моля!

АНДРЕЙ ЛУКАНОВ: Аз бих помолил представителите на Съюза на демократичните сили, които взеха участие в тези разговори и приеха тази договореност, да имат доблестта да станат да я потвърдят. (*Частични ръкопляскания от привържениците на БСП*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Моля, д-р Желю Желев има думата.

Д-Р ЖЕЛЮ ЖЕЛЕВ: Уважаеми народни представители! Такова споразумение действително съществува: след изказванията на представителите на парламентарните групи на Съюза на демократичните сили да се даде думата и на представител на Българската социалистическа партия, който да говори от името на техни фракции. Такова споразумение съществува. (*Ръкопляскания от привържениците на БСП*)

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Господин председателю, моля да ми се даде възможност да се изкажа. (*Шум в залата*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Моля! Колко жалко е всичко това! Аз съм председателстващ Великото Народно събрание - никой за нищо не ме потърси до този момент. (*Ръкопляскания от опозицията*) Не ми казаха.

Трябваше аз по мое лично усмотрение да подреждам парламентарните групи по старшинство според броя на народните представители. Аз смятах, че Социалистическата партия се е изказала в Търново, а тук - останалите. Никой не ми е казал нищо друго до сега. (*Частични ръкопляскания*)

След изказването на председателя на Съюза на демократичните сили д-р Желю Желев смятам, че е редно Чавдар Кюранов да се изкаже и моля да го изслушаме. (*Ръкопляскания, председателят звъни*)

ЧАВДАР КЮРАНОВ: Уважаеми господин председател, уважаеми народни представители, драги гости! Историята може да се разглежда като смяна на събития, но тя може да се разглежда и като смяна на ключови думи. Ако след Първата световна война и революциите, които я последваха, ключовата дума за някои страни и народи беше комунизъм, ако след Втората световна война и революциите, които я последваха, ключовата дума за редица страни и народи беше социализъм, днес след дълбоките революционни промени в редица страни от Източна Европа ключовата дума е думата демокрация.

Тази демокрация нашата държава и нашето общество посрещат в криза - криза, която трябва да преодолее изцяло тоталитаризма. В такива условия е съдено да се роди, да се утвърждава и развива демокрацията у нас и още от самото ѝ начало се разкриват две нейни основни форми - пряката и представителната демокрация. Първата е демокрацията на неформалните движения, на

спонтанните, но законни прояви на хората. Втората е демокрацията на институциите.

Първата е в своя зародиш. За нея не са готови и най-развитите демокрации, но тя трябва да съществува и да дава приноса си за цялостното демократично развитие. Втората трябва да бъде основата на демократичната държава. Демокрацията на институциите, нейното създаване, укрепване и развой трябва да бъде една от главните задачи на парламента. Демократични институции - това значи преди всичко правова държава, това значи разделение на властите, това значи права и свободи на човека и гражданина, свобода на мисълта, на словото, на печата, на събранията и сдружаванията, това значи социални права, това значи социална справедливост, защита срещу експлоатацията, право на труд, солидарност, значи силен и свободен парламент, демократични институции, това значи социално пазарно стопанство, където равноправно се конкурират частната, истинската кооперативна и една нова държавна собственост.

Задача на парламента е да помага за създаването и запазването на институциите, които гарантират всичко това. Но въпросът не е само в държавните институции. Въпросът е в гражданското общество. То се опира и трябва да се опира не само на държавните структури, но и на свободните производители въз основа на един съвременен обществен договор. Иначе не може да бъде в едно демократично общество, едно общество на социална справедливост и солидарност, но и на граждански мир и лоялно сътрудничество.

Ние тук сме изправени пред целия наш народ, пред цялата нация. Ние имаме огромна отговорност за националния суверенитет, за националната цялост и сигурност на страната, за националните и етническите проблеми, защото България е над всички и над всекиго. Тя е над спрямо опозицията, но тя е над и спрямо мнозинството. Пред България няма опозиция и мнозинство. Дошли сме всички да служим на своя народ. Всеки от нас е представител не на своя свят, не на своите избиратели, а на своя народ. Затова сме народни представители, затова и нашата партия е за сътрудничество в парламента. Защото България при целия политически, икономически, социален и културен плурализъм е една, както една е природата и задължението за опазването ѝ, както са едни принципите на общочовешкия морал и нравственост. В името на тази нравственост, в името на тази България, която обединява и осмисля нашите различия и ни сочи пътя на единството, трябва да работи един парламент - парламент на демокрацията, мира, обновлението и истината (*продължителни ръкопляскания от десния и централния сектор*).

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Дами и господа народни представители! До мен се допитаха от новородена парламентарна група, коя-

то аз и не знаех, и помолиха да ѝ бъде дадена думата. Моля да си заеме мястото и да каже името си.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Уважаеми господин председателю, уважаеми народни представители, уважаеми дами и господа! Тя не е новостздадена, а се получи така, че чрез обединението Демократичен център и Парламентарна група "Форум" бяха свързани в една. Те не са едно.

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: А се разцепиха. (*Смях в залата*)

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: Не. Парламентарната група "Форум", обединяваща депутати в рамките на Съюза на демократичните сили, необвързани с политически партии и други политически организации, господа, това са безпартийни. Желая на всички вас, на Великото Народно събрание ползотворна и конструктивна работа в полза на нашия народ за нашето бъдеще, за бъдещето на децата ни и бъдещето на България.

Ние вярваме, че работата ѝ ще бъде ползотворна, защото след толкова години в Народното събрание са свикани наистина избраници на народа - мъже и жени, получили доверие от своите избиратели. Избирателите вярват във вашите обещания, господа. В това, че вие сте сполука за България, и сега най-внимателно следят кой как изпълнява обещанията.

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Моля за тишина.

ИЛИЧ ЦВЕТКОВ: От работата тук, в Народното събрание, от реалните резултати в икономиката ни, от рафтовете на магазините, от цените на стоките, от възможността да си купиш хляб, мляко, от това дали трябва да чакаш и се унижаваш 20 години, за да получиш елементарно жилище, зависи оценката на избирателите. Поуката от пръскащите се балони на предизборните обещания няма да прозвучи приятно на никого. Най-малко на тези, които са ги надували.

Обществото се ръководи от обективни икономически закономерности, а не от празни приказки и надлъгвания. Да, нашата рухнала икономика трябва да се възстановява, но как? Без липса на доверие към управлението, без национално съгласие как ще стабилизираме валутата ни, която сега представлява шарени купони за вътрешна консумация? Безспорно мнозинството от народа ни предпочете сигурността на полумизерното, но все пак съществуване, което вижда в Българската социалистическа партия, пред възможността да живее по европейски заможно, но заможност, която не ни е позната и която ми се струва при сегашното състояние на нещата още по-недостижима. Това породило болезнения вик на останалата част от българското население. Тези хора не могат и никой няма да се примирят с мизерното съществуване. Те искат да живеят достойно, нормално, по човешки.

Опитите да се противопоставят срещу тях една или друга привилегирована прослойка няма да доведат, господа, до национално съгласие. Нещо пове-

че, национално съгласие няма да е възможно без веднъж завинаги да се прекрати с привилегиите от какъвто и да било род, без да се направи обстоен анализ за причините за икономическата и политическата криза в страната и без да се потърси отговорност от тези, които доведоха България до това състояние на нещата. Съгласие в България няма да има, докато сред народа има съмнение, че и в сегашния парламент има хора, които са виновни за кризата, че има хора, вдъхновявали престъпленията по лагерите в страната, служители на Държавна сигурност (*ръкопляскания от десния сектор*), хора, които деляха хората на верни и врагове на идеите, хора вдъхновители на т.нар. "възродителен процес", че има хора, които в името на личното си благоденствие доведоха България до разруха.

Именно затова ние подхождаме предпазливо към тази теза конструктивна опозиция. Разбира се, по силата на равнопоставеността ние сме в правото си да искаме конструктивност и от управляващата партия, защото не бихме искали да обсъждаме законопроекти с палиативен, пронизвани от яснопартиен характер.

Ще имаме ли сили да разработваме и приемаме надпартийни закони, закони, които ни водят не към демократичен социализъм, а към едно обикновено човешко, гражданско общество. Ето това е въпросът за конструктивността в работата на една или друга политическа сила.

Съюзът на демократичните сили е в опозиция и ще бъде конструктивна опозиция. Това означава, че ние ще градим и подкрепяме всяко конструктивно предложение, но няма да се съгласим на една коалиция, която ще остави управляващата политическа сила без опозиция. Каква би била разликата между сегашното и предишните народни събрания от 1947 г. насам, ако всички политически сили влязат в една управляваща коалиция. Аз смятам, че това е много уважителна причина и съм категорично против каквото и било единство на парламента ни. Тук ние трябва да имаме опозиция (*ръкопляскания от десния сектор*).

Българската социалистическа партия има своето мнозинство в парламента и ние очакваме да не бяга от отговорността едно правителство, което да убеди народа ни докрай в предимствата на тяхната платформа. Ние уважаваме и ще уважаваме своите опоненти и ще ги подкрепяме във всичко в името на демократичните и здравословните икономически промени в нашето общество.

Нашата парламентарна група "Форум" излиза със следните предложения. С оглед преоценка на миналото, Великото Народно събрание да разгледа с предимство и да приеме следните законопроекти: законопроект за търсене на отговорност на виновните за националната катастрофа (*ръкопляскания*); законопроект за пълна амнистия на политическите емигранти и затворници (*ръкопляскания*); законопроект за разследване на източниците за нагрупаните иму-

щества на БСП с оглед тяхната правомерност и конфискация на незаконно натрупаните (*ръкопляскания*). Тук подкрепяме Обединение "Демократичен център" с така предложените от тях законопроекти, които са записани в нашето искане.

Ние считаме, че са необходими още допълнителни политически гаранции, толерантност и отстъпки от всички, защото интересите ни са общи в името на България, в името на нашия народ, в името на бъдещето ни.

Благодаря ви за вниманието. (*Ръкопляскания от десния сектор*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ЙОСИФ ПЕТРОВ: Уважаеми дами и господа народни представители! Поради напредналото време и поради това, че следобедното заседание ще започне в 15,00 ч., предлагам да вдигнем предиобедното заседание сега с обедна почивка и да започнем следобяд с точка първа - полагане на клетва.

Вдигам предиобедното заседание.

(*Закрито в 12 ч. 08 м.*)

ВРЕМЕНЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(*Йосиф Петров*)